

PETREA IRINCIUC

NOI MĂRTURII DOCUMENTARE DESPRE DESCENDENȚII FAMILIEI AL.I.CUZA

Informațiilor privitoare la genealogia familiei Cuza, consemnate în istoriografia românească, li se adaugă o mărturie documentară ce a parvenit de curând în patrimoniul Muzeului memorial "A.I.Cuza" de la Ruginoasa.

Este vorba de o "declarație" olografă, autenticată și prin semnăturile a doi martori, prezentată în copie xerox, făcută de Fabius Laiter, rezident la Clamort-Franța, în ianuarie 1994.¹

Dăm mai jos textul acestui document care, prin coroborare cu alte surse documentare, poate servi la o mai bună cunoaștere a descendenților domnitorului Al.I.Cuza.

"Je soussigne Fabius Laiter en jouissance de la plénitude de toutes mes facultes declare ce qui suit:

Je suis né à Ruginoasa en Roumanie en Février 1879.J'ai toujours su par les déclarations formelles de ma mère Iliana Cojocariu, que jé suis fils du Prince Dimitri Couza , qui vivait au château des Couza à Dombrovitz, commune de Rouginoasa, et non le fils de Lupu ou Lupul qui a vécu maritalement avec elle.

J'ai du reste été, pendant mon enfance, l'objet d'attentions spéciales de la part du Prince Dimitri Couza. Je devais selon sa volonté être élevé dans son château avec mon frère aîné Ion et ma soeur Iliana (en francais Jean et Hélène) qui s'y trouvaient déjà, quand la mort prématurée du Prince a empêché cette volonté d'etre mise a exécution.Pendant toute ma vie en Roumanie j'ai ignoré que ma filiation avait été reconnu d'une façon formelle par le Prince.

En 1927 ou 1928 environ j'ai reçu à Clarmont, lieu de ma résidence à cette époque, la visite d'un roumain qui me dit avoir à me faire d'importantes déclarations. Cet homme faisait à ce moment en France un stage d'etudes de droit et son père était notaire à Piatra ou Piatra Neamțu (ou aux environs).

Dans l'étude de son père il avait pu voir le testament du Prince Dimitri Couza.J'ai appris par lui qu'à sa mort (aux environs de 1885) le Prince avait légué tous ses biens à ses trois enfants naturels qu'il avait eus avec ma mère Iliana Cojocariu, à savoir mon frère Ion, ma soeur Iliana (déjà nommés) et moi même.

L'usufruit de cet héritage restait à sa mère adoptive veuve du Prince Alexandre Ion Couza.Pour favoriser son petit fils préféré Ion, qui demerait au château à la mort du prince, la Domnita Hélène Couza avait gardé secret le testament de son fils jusqu' à sa mort. Celle-ci étant survenue, les biens laissés par le Prince Dimitri Couza revenaient donc à ses trois enfants naturels Ion, Iliana et moi même.Iliana était morte vers l'âge de quatorze ans et pour hériter de la totalité des biens Ion fit établir (toujours d'après les declarations du fils du notaire) un faux acte me déclarant disparu ou décédé.

¹ Mulțumim și pe această cale doamnei Hélène Laiter care, îndeplinindu-și o datorie morală față de tatăl său, Fabius Laiter, a donat acest document muzeului nostru. <https://biblioteca-digitala.ro> muzeul-moldova.ro

Ce roumain me donna par écrit le nom et l'adresse de son père, notaire chargé de l'exécution du testament. J'ai malheureusement oublié et égaré ce nom et cette adresse. Il me dit que pour faire valoir mes droits je devais aller en Roumanie et poursuivre mon frère aîné Ion, qui m'avait fait porter disparu ou décédé.

Ces poursuites auraient nécessité une somme assez considérable que je ne possédais pas à cette époque, et j'ai remis à plus tard la possibilité de faire valoir mes droits. Les circonstances et ma situation durant ces dernières années ne m'ont pas permises d'entamer cette action. Actuellement me sentant près de la fin de ma vie, j'ai tenu à déclarer devant témoins ce qui précède afin de donner à mes enfants la possibilité de faire valoir leurs droits matériels et moraux.

Je déclare d'une façon formelle revenu digne pour moi-même et mes enfants tous les droits et avantages qui leur ont été confirmés par la volonté de mon père, clairement exprimée dans son testament, et je désire qu'il soit procédé sans retard à l'introduction d'une action devant les tribunaux compétents pour leur permettre d'entrer en possession de la part d'héritage revenant de droit et dont j'ai été frustré, et pour eux de porter le nom auquel ils ont droit.

Cette action doit prévoir la possibilité de rechercher la culpabilité de mon frère Ion et de tiers, coupables par une manoeuvre frauduleuse et un faux de m'avoir fait porter disparu ou décédé au moment où l'héritage de mon père Dimitri Couza aurait dû être normalement partagé entre mon frère et moi.

Je laisse par ailleurs, à mes enfants un récit détaillé et circonstancié des événements qui ont eu lieu dans ma jeunesse et jusqu'à mon arrivée en France, ainsi que les noms de personnes m'ayant connu en Roumanie et en France, de façon à leur faciliter les démarches qu'ils entreprendront selon ma volonté et de concert avec moi, aussi bien de mon vivant qu'après ma mort. Je précise dès maintenant:

1) que la date officielle de ma naissance (15 Février 1879) portée sur mon état-civil, n'est peut-être pas la date réelle de ma naissance. L'absence de registres officiels à Ruginoasa à cette époque, ou la négligence de ma mère me laissent un doute à ce sujet.

2) Le nom que je porte n'est pas un nom de famille, mais un surnom donné par des Allemands à un de mes frères utérins nommé Lupu qui travaillait pour eux en qualité de conducteur dans une exploitation forestière. Ces derniers l'appelaient "Leiter" (conducteur ou chef en Allemand). Ce nom fut adopté ensuite par les autres enfants de ma mère et par ma mère elle-même Iliana Cojocariu, qui se faisait appeler sur la fin de sa vie Iliana Leiter. En arrivant en France en 1909 et à la suite de diverses transcriptions mon nom s'est francisé en Laiter."

Ecrit dans ma dictée en pleine possession de mes facultés et approuve

le dix janvier 1944

SS. Fabius Laiter

Je, soussigné Vincent, 55 rue Emmanuel Sarty à Clamart, notifie avoir vu monsieur Laiter dicté et signer cette déclaration,
janvier 1944

L.S. indesciffrable

Je soussigné Gaston de Luneley..., 71 Quai D'Orsay à Paris, notifie avoir vu Monsieur Laiter dicté et signer cette déclaration, 10 janvier 1944.

Iată traducerea acestei declarații-testament:

"Eu subsemnatul Fabius Laiter, bucurându-mă de plenitudinea tuturor facultăților declar ceea ce urmează: Sunt născut la Ruginoasa, în România, în februarie 1879. Am știut dintotdeauna din declarațiile formale ale mamei mele Iliana Cojocariu, că sunt fiul prințului Dimitrie Cuza, care a trăit la castelul lui Alexandru Ioan Cuza, la Dumbrăvița, comuna Ruginoasa și că nu sunt fiul lui Lupu sau Lupul, care a trăit căsătorit cu ea. În rest am fost în timpul copilăriei mele, obiectul atențiilor speciale din partea prințului Dimitrie Cuza. Trebuia, după voința sa, să fiu crescut în castelul său împreună cu fratele meu mai mare, Ion și cu sora mea Iliana, care se aflau deja acolo, când moartea prematură a prințului a împiedicat acest plan de a fi pus în aplicare.

În timpul întregii mele vieți petrecute în România, n-am știut faptul că filiația mea fusese recunoscută într-un mod formal de către prinț.

În 1927 sau 1928, am primit la Clamort, locul reședinței mele în acel timp, vizita unui român care mi-a spus că are să-mi facă o importantă declarație. Acest om făcea în acel moment în Franța un stagiul de studii în drept și tatăl său era notar la Piatra sau Piatra Neamț (sau în împrejurimi).

În dosarele tatălui său, el a putut să vadă Testamentul prințului Dimitrie Cuza. Am știut prin el că la moartea sa survenită în 1885 sau 1888, prințul lăsase moștenire toate bunurile sale celor trei copii naturali ai săi pe care i-a avut cu Iliana Cojocariu, așa cum se știe: fratele meu Ion, surorii mele Iliana și mie însumi. Uzufructul acestei moșteniri rămânea mamei sale adoptive, văduva prințului Alexandru Ioan Cuza.

Pentru a favoriza pe micuțul ei preferat, Ion, care rămânea în castel la moartea prințului, domnița Elena Cuza, a păstrat secretul testamentului fiului său până la moartea acestuia. Aceasta survenind, bunurile lăsate de prințul Dimitrie Cuza, reveneau deci celor trei copii ai săi naturali: Ion, Iliana și eu însumi. Iliana murise la vârsta de 14 ani, iar pentru a moșteni totalitatea bunurilor înscrise în testament, Ion a făcut un fals în acte (așa cum a declarat însuși fiul notarului), declarându-mă dispărut sau mort.

Acest român mi-a dat în scris numele și adresa tatălui său, notar însărcinat cu executarea testamentului. Din nenorocire am uitat și am pierdut acest nume și această adresă. El mi-a spus că pentru ca drepturile mele să devină valabile, trebuie să merg în România și să-l urmăresc pe fratele meu mai mare, Ion, care m-a dat dispărut sau decedat. Aceste demersuri însă, necesitau o sumă considerabilă de bani pe care eu nu-i posedam în acel timp și am amânat pentru mai târziu posibilitatea de a intra în drepturile mele. Împrejurările, precum și situația în care m-am găsit în ultimii ani, nu mi-au permis să mă ating de această problemă.

Actualmente, simțindu-mă aproape de sfârșitul vieții mele, am ținut să declar în fața martorilor ceea ce urmează, pentru a da copiilor mei posibilitatea de a-și obține drepturile lor materiale și morale.

Declar într-un mod formal că vreau să revendic pentru mine însumi cât și pentru copiii mei toate drepturile și avantajele care le-au fost conferite prin voința tatălui meu, atât de clar exprimate în testamentul său și doresc să se procedeze fără întârziere la introducerea unei acțiuni înaintate tribunalelor competente pentru a le permite să intre în posesiunea unei părți din moștenirea ce le revine de drept și de care eu am fost frustrat și pentru ca ei să poarte numele la care au dreptul.

Această acțiune trebuie să prevadă posibilitatea de a regăsi culpabilitatea fratelui meu Ion și a altora ce se fac vinovați de o manevră frauduloasă și de un fals în a mă declara mort sau dispărut într-un moment în care moștenirea tatălui meu Dimitrie Cuza ar fi trebuit să fie împărțită între fratele meu și mine.

Las de altfel copiilor mei o descriere detaliată a împrejurimilor și a evenimentelor care au avut loc din tinerețea mea și până la sosirea mea în Franța, ca și numele persoanelor care

m-au cunoscut în România și în Franța, pentru ca să le faciliteze demersurile ce le vor întreprinde după voința mea și față de mine, atât în timpul vieții mele cât și după moartea mea. Precizez astfel:

1) Că data oficială a nașterii mele (15 februarie 1879), aflată pe actul meu de stare civilă, nu este, poate, data reală a nașterii mele. Absența registrelor de stare civilă la Ruginoasa în acest timp sau neglijența mamei mele, îmi lasă o îndoială cu privire la acest subiect.

2) Numele pe care-l port , nu este nume de familie, ci o poreclă dată de nemți unuia din frații mei, numiți Lupu și care lucrau pentru ei în calitate de conductor într-o exploatare forestieră. Pe acesta din urmă îl numeau "Leiter" (conductor sau șef în germană). Acest nume fu adoptat apoi și de către alți copii ai mamei mele și chiar de către mama mea însăși, Iliana Cojocariu, care s-a numit spre sfârșitul vieții sale Iliana Leiter.

La sosirea mea în Franța, în 1909, și în urma diverselor transcrieri, numele meu s-a francizat în "Laiter".

Scris după dictarea mea în plină posesiune a facultăților și în cunoștință,

10 ianuarie 1944

L.S.Fabius Laiter

Eu subsemnatul Vincent, 55 rue Emmmanuel Sarty-Clarmont, notific că am văzut că domnul Laiter, a dictat și a semnat această declarație, ianuarie 1944,

L.S. indescifrabil

Eu subsemnatul Gaston de Luneley 71 Quai D'Orsay a 9 Paris notific că am văzut că domnul Laiter a dictat singur această declarație, 10 ianuarie 1944.

L.S. Indescifrabil